

Uz sākumlapu>Jūsu tiesības>Pamattiesības>Harta. Pamācība>I daļa — Pamattiesību aizsardzība Eiropas Savienībā

I daļa — Pamattiesību aizsardzība Eiropas Savienībā

Pamattiesību aizsardzība Eiropas Savienībā

1. Eiropas Savienība, cilvēktiesības un pamattiesības

Eiropas Savienība (ES) ir dibināta, pamatojoties uz **vērtībām**, kas respektē **cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības** (skatīt LES 2. pantu).

Viens no ES galvenajiem mērķiem ir veicināt cilvēktiesības jeb "pamattiesības" gan ES, gan visā pasaulē.

Līgumos ir izmantots gan termins "cilvēktiesības", gan termins "pamattiesības". Iemesls, kāpēc konkrētā gadījumā priekšroka tiek dota vienam, nevis otram, nav skaidrs. Tomēr šķiet, ka terminam "cilvēktiesības" tiek dota priekšroka noteikumos saistībā ar Savienības ārējām attiecībām (proti, attiecībām ar valstīm, kuras nav Savienības dalībvalstis, un starptautiskām organizācijām). Turpretī Līgumu noteikumos, kas attiecas uz iekšējo dimensiju (t. i., pamattiesību aizsardzību ES), tiek izmantots termins "pamattiesības". Šajos norādījumos uzsvars ir uz tiesību aizsardzības iekšējo dimensiju, tāpēc tiks izmantots termins "pamattiesības".

Kad ES iestādes īsteno tām ar Līgumiem uzticētās pilnvaras un uzdevumus, tām ir jāievēro ES pamattiesības. Tām ir arī jāveicina pamattiesību piemērošana tādā veidā, lai nepārsniegtu to pilnvaras, kas paredzētas Līgumos.

Dalībvalstu pienākums ir ievērot ES pamattiesības, īstenojot ES tiesību aktus. Šo **norādījumu II daļā** ir sniegta informācija par to, kā apzināt situācijas, kurās ES un tās dalībvalstīm ir pienākums aizsargāt ES pamattiesības.

Pirms tiek aplūkoti šie aspekti, turpmākajos punktos tiek ilustrētas ES aizsargātās pamattiesības un instrumenti, ar kuriem personas var pieprasīt kaitējuma atlīdzību saistībā ar šo tiesību neievērošanu.

2. ES aizsargātās privāttiesības

Kad 2009. gada 1. decembrī stājās spēkā Lisabonas līgums, ES tika izveidota atbilstīga **tiesību harta, rakstveidā izklāstītu tiesību harta — Eiropas Savienības Pamattiesību harta** (turpmāk "Harta").

Harta ir preambula un 54 panti, kas sagrupēti **septiņās** sadaļās. Hartas I–VI sadaļā (**Cieņa, Brīvības, Vienlīdzība, Solidaritāte, Pilsoņu tiesības un Tiesiskums**) ir izklāstītas attiecīgās pamattiesības, savukārt VII sadaļā (**Vispārīgi noteikumi, kas attiecas uz Hartas interpretēšanu un piemērošanu**) ir paredzēts noteikumu kopums attiecībā uz šo pamattiesību interpretēšanu un piemērošanu.

Harta un tās saturs tiks detalizētāk aplūkots **norādījuma I daļas 2.1. un 2.2. punktā**. Savukārt galvenie VII sadaļā minētie noteikumi ir aplūkoti **III daļā**.

Hartai ir **tāds pats juridisks spēks kā Līgumiem**, uz kuriem ir balstīta ES (LES un LESD). Tas nozīmē, ka visi trīs tiek uzskatīti par ES primārajiem tiesību aktiem un ES tiesību avotu ziņā ierindojas pirmajā vietā. Šā iemesla dēļ Harta ir jāievēro gan ES iestādēm, gan dalībvalstīm, īstenojot ES tiesību aktus. Tas nozīmē, ka Harta neaizstāj valstu konstitūcijas, lai gan noteiktos gadījumos tai var būt lielāks juridisks spēks (plašāku informāciju par Hartas un valstu pamattiesību avotu saikni skatīt **III daļas 2. punktā**).

Tomēr Harta nav vienīgais avots, kas aizsargā pamattiesības ES.

Eiropas Savienības Tiesa ir nodrošinājusi individuālo tiesību aizsardzību kopš 20. gadsimta septiņdesmitajiem gadiem, kad rakstveidā izklāstītu tiesību hartas vēl nebija, pilnveidojot to līdz **vispārējiem ES tiesību principiem**. Līdz ar Lisabonas līgumu šie principi tika apstiprināti kā viens no ES pamattiesību avotiem (plašāka informācija par šo aspektu ir sniegta **2.3. punktā**).

Turklāt ES var kļūt par līgumslēdzēju pusi starptautiskos līgumos, kas saistīti ar pamattiesību aizsardzību. Kopš 2011. gada 22. novembra ES ir līgumslēdzēja puse **Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Konvencijai par personu ar invaliditāti tiesībām**, kas ir pirmais starptautiskais juridiski saistošais instruments, kurā paredzēti minimālie standarti personu ar invaliditāti aizsardzībai. Tas ir arī pirmais cilvēktiesību līgums, kurā ES kļuvusi par līgumslēdzēju pusi.

Turklāt saskaņā ar Lisabonas līgumu ES ir **juridisks pienākums pievienoties Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai**, kas labāk zināma kā **Eiropas Cilvēktiesību konvencija (ECTK)**. Eiropas Cilvēktiesību konvenciju, kas stājās spēkā 1953. gadā, izveidoja **Eiropas Padome**, starptautiska cilvēktiesību aizsardzības organizācija, kurā pašlaik ir 47 valstis, no kurām 28 ir ES dalībvalstis.

ECTK bija pirmais instruments, ar kuru valstu grupa vienojās par saistībām attiecībā uz virkni tiesību, galvenokārt pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Svarīgi atzīmēt, ka pamattiesību pārkāpšanas gadījumā ECTK ļauj personām uzsākt tiesvedību pret valsti, kas ir konvencijas līgumslēdzēja puse, pārvalstiskā tiesā — **Eiropas Cilvēktiesību tiesā**, kas atrodas Strasbūrā.

Lai arī Lisabonas līgumā ir paredzēts ES pienākums pievienoties ECTK, ES pagaidām to nav izdarījusi. Taču tas nenozīmē, ka ECTK nav nekādas nozīmes ES cilvēktiesību aizsardzības sistēmā. Vairāk par šo aspektu skatīt **2.4. punktu**.

2.1. ES hartas pirmsākumi

Eiropas Padome Ķelnē 1999. gada jūnijā secināja, ka ES līmenī piemērojamās pamattiesības ir jākonsolidē vienā dokumentā, lai nodrošinātu labāku pārskatāmību.

Valstu un valdību vadītāji, kuri tikās Ķelnē, gribēja iekļaut Hartā 1950. gadā ECTK izklāstītos vispārējos principus un principus, kas izriet no ES valstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām. Papildus Hartā bija paredzēts iekļaut uz ES pilsoņiem attiecināmās pamattiesības, piemēram, ekonomiskās un sociālās tiesības, kas iekļautas Eiropas Padomes Eiropas Sociālajā hartā un Kopienas Hartā par darba ņēmēju sociālajām pamattiesībām. Tajā bija paredzēts atspoguļot arī principus, kas izstrādāti Tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā.

Hartu **izstrādāja konvents**, kura sastāvā bija katras ES valsts un Eiropas Komisijas pārstāvis, kā arī Eiropas Parlamenta un valstu valdību pārstāvji. Eiropas Parlaments, Padome un Komisija to **oficiāli izsludināja Nicā 2000. gada decembrī**. Harta tika atkārtoti izsludināta 2007. gadā Strasbūrā, ieviešot grozījumus tās sākotnējā redakcijā.

Ar **2009. gada decembri, stājoties spēkā Lisabonas līgumam**, ES harta kļuva **juridiski saistoša un ieguva tādu pašu spēku kā Līgumi**.

2.2. Harta: saturs

Harta vienā dokumentā apkopo tiesības, kas iepriekš bija iekļautas dažādos ES instrumentos un valstu tiesiskajā regulējumā, kā arī virknē konvenciju, kuras pieņemtas Eiropas Padomes, Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) un Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) darbības ietvaros.

Hartas mērķis ir nodrošināt juridisko noteiktību ES, veicinot **lielāku skaidrību par pamattiesībām un to pārskatāmību**.

Harta ir **preambula un 54 panti**, kas sagrupēti **septiņās** sadaļās.

I sadaļa. **Cieņa** (cilvēka cieņa, tiesības uz dzīvību, tiesības uz personas neaizskaramību, spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums, verdzības un piespiedu darba aizliegums);

II sadaļa. **Brīvības** (tiesības uz brīvību un drošību, privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība, personas datu aizsardzība, tiesības stāties laulībā un tiesības izveidot ģimeni, domu, pārliecības un ticības brīvība, vārda un informācijas brīvība, pulcēšanās un biedrošanās brīvība, humanitāro un eksakto zinātņu brīvība, tiesības uz izglītību, brīvība izvēlēties profesiju un tiesības strādāt, darījumdarbības brīvība, tiesības uz īpašumu, patvēruma tiesības, aizsardzība pārvietošanas, izraidīšanas vai izdošanas gadījumā);

III sadaļa. **Vienlīdzība** (vienlīdzība likuma priekšā, diskriminācijas aizliegums, kultūru, reliģiju un valodu daudzveidība, vīriešu un sieviešu līdztiesība, bērnu tiesības, vecāka gadagājuma cilvēku tiesības, invalīdu integrācija);

IV sadaļa. **Solidaritāte** (darba ņēmēju tiesības uz informāciju un konsultācijām uzņēmumā, tiesības uz kolektīvām sarunām un rīcību, tiesības izmantot darbā iekārtošanas pakalpojumus, aizstāvība nepamatotas atlaišanas gadījumā, godīgi un taisnīgi darba apstākļi, bērnu darba aizliegšana un strādājošu jauniešu aizsardzība, ģimenes dzīve un darbs, sociālais nodrošinājums un sociālā palīdzība, veselības aizsardzība, pieeja pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, vides aizsardzība, patērētāju tiesību aizsardzība);

V sadaļa. **Pilsoņu tiesības** (tiesības balsot un tiesības kandidēt Eiropas Parlamenta vēlēšanās, tiesības balsot un tiesības kandidēt pašvaldību vēlēšanās, tiesības uz labu pārvaldību, tiesības piekļūt dokumentiem, Eiropas ombuds, tiesības iesniegt lūgumrakstu, pārvietošanās un uzturēšanās brīvība, diplomātiskā un konsulārā aizsardzība);

VI sadaļa. **Tiesiskums** (tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību un taisnīgu tiesu, nevainīguma prezumpcija un tiesības uz aizstāvību, noziedzīgu nodarījumu un sodu likumības un samērīguma principi, tiesības netikt divreiz tiesātam vai sodītam krimināllietā par to pašu noziedzīgo nodarījumu);

VII sadaļa. Vispārīgi **noteikumi, kas attiecas uz Hartas interpretēšanu un piemērošanu** (piemērošanas joma, tiesību un principu piemērošana un interpretēšana, saikne ar ECTK, atšķirība starp "tiesībām" un "principiem", aizsardzības līmenis).

2.3. Vispārējie ES tiesību principi saistībā ar pamattiesību aizsardzību

Līgumā, ar kuru tika izveidota Eiropas Ekonomikas kopiena, nebija iekļauti noteikumi par pamattiesību aizsardzību. Taču agrīnās **Tiesā** iesniegtās lietas pierādīja, ka EEK akti varētu ietekmēt pamattiesības, piemēram, jo īpaši darījumdarbības brīvību vai tiesības uz īpašumu.

Tiesa 20. gadsimta septiņdesmitajos gados **savu kompetenci nodrošināt pamattiesību levērošanu atzina par "vispārējiem tiesību principiem"** (skatīt lietu [11-70 Internationale Handelsgesellschaft](#), 4. punkts). Tas nozīmēja, ka valstu tiesas nedrīkstēja lemt par EEK aktiem, pamatojoties uz valstu pamattiesību aizsardzības avotiem.

Pēc tam Tiesa paziņoja, ka valstu tiesību normām, uz kurām attiecas (tajā laikā) EEK tiesību akti, bija jāatbilst arī ar EEK tiesību aktiem aizsargātajām pamattiesībām kā vispārējiem principiem (skatīt lietu [C-60/84 Cinéthèque](#), 26. punkts).

Taču, lai noteiktu, vai pastāv saikne starp valstu un EEK pamattiesībām, Tiesa konstatēja, ka tai ir **"jāsmeļas iedvesma no dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām"** (skatīt lietu [4-73 Nold](#), 13. punkts). Tā arī atsauca uz **"starptautiskiem līgumiem attiecībā uz cilvēktiesību aizsardzību, kuru izstrādē ir piedalījušas vai kurus parakstījušas dalībvalstis", ko izmantot kā pamatnostādņu avotu** (turpat). Tiesa arī norādīja, ka ECTK ir būtiska nozīme (skatīt lietu [C-260/89 ERT](#), 42. punkts).

LES 6. panta 3. punkta pašreizējā redakcijā ir noteikts, ka "pamattiesības, kas garantētas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā un kas izriet no dalībvalstu kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām, ir Savienības vispārējo tiesību principu pamats".

Tādējādi **ar Lisabonas līgumu tika apliecināta** Tiesai pieejamā iespēja izstrādāt pamattiesību aizsardzību vispārēju principu formā.

Tomēr **pamattiesību kā vispārēju tiesību principu un Hartas saikne ir sarežģīta**. Šiem diviem avotiem ir vienāds juridiskais statuss, un attiecībā uz garantēto aizsardzību tie ļoti bieži pārklājas (jo Hartas saturā ir izmantota Tiesas judikatūra attiecībā uz vispārējiem principiem, turklāt arī Hartas un vispārējo principu iedvesmas avoti lielā mērā sakrīt).

Tiesa vēl nav paudusi skaidru nostāju par šo saikni: ir lietas, kurās ir atsauce uz abiem avotiem (skatīt, piemēram, lietu [C-441/14 Dansk Industri \(DI\)](#), 22. punkts).

Tomēr šķiet pamatoti uzskatīt, ka pamattiesību vispārējiem principiem ir vismaz divas funkcijas:

palīdzēt interpretēt Hartu: ja Hartas noteikumos tiek kodificētas pamattiesības, kuras Tiesa jau ir atzinusi par vispārēju principu, judikatūra, kurā tās tikušas atzītas, būtu jāizmanto par pamatu attiecīgā Hartas noteikuma interpretācijai;

būt par alternatīvu līdzekli **Hartā nenostiprinātu pamattiesību aizsardzībai**.

Jānorāda, ka, lai arī LES 6. panta 3. punktā ir (vienīgā) atsauce uz ECTK, Tiesa kā vispārējo ES tiesību principu avotu ir izmantojusi citus starptautiskus līgumus, piemēram, ANO Konvenciju par bērna tiesībām vai **Eiropas Sociālo hartu**.

Tādējādi LES 6. panta 3. punkta pašreizējam formulējumam nevajadzētu būt par šķērslī citu šāda veida instrumentu izmantošanai.

2.4. ES un ECTK saikne

Lai arī visas ES dalībvalstis ir Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) līgumslēdzējas puses, Eiropas Savienība pašlaik nav. Tādēļ Eiropas Cilvēktiesību tiesai (ECT) Strasbūrā nav kompetences izskatīt ES aktu atbilstību ECTK. Taču tai ir kompetence lemt par dalībvalstu aktiem, tostarp tiem, ar kuriem tiek ieviesti no ES tiesību aktiem izrietoši pienākumi.

ECT izšķir dalībvalstu aktus, ar kuriem tiek īstenoti ES tiesību aktos noteiktie pienākumi, kas sniedz zināmu rīcības brīvību, un pienākumi, kas šādu brīvību nesniedz. Ja rīcības brīvība netiek sniegta, Strasbūras tiesa neizskata dalībvalstu (tiesību) aktus, balstoties uz pieņēmumu, ka ES sistēmā nodrošinātā pamattiesību aizsardzība ir vismaz līdzvērtīga ECTK nodrošinātajai. Šis pieņēmums ir relatīvs: tas tiek atspēkots, ja aizsardzība konkrētā lietā ir acīmredzami nepietiekama (tā ir tā sauktā *Bosfora prezumpcija*, kas savu nosaukumu ieguvusi no lietas, kuras rezultātā tā tika radīta).

Turpretī dalībvalstu aktiem, ar kuriem tiek īstenoti pienākumi, kas izriet no ES tiesību aktiem, nesniedzot dalībvalstīm rīcības brīvību, nepiemēro īpašu režīmu.

Pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā ES ir juridisks pienākums pievienoties ECTK. Tā 6. panta 2. punktā ir noteikts, ka "Savienība pievienojas Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai. Šī pievienošanās neietekmē Savienības kompetences, kā tās noteiktas Līgumos".

Lai Eiropas Savienība varētu pievienoties konvencijai, ir jāstājas spēkā pievienošanās līgumam starp Savienību un valstīm, kas ir ECTK līgumslēdzējas puses. Pievienošanās līguma projekts tika pabeigts 2013. gadā, taču Tiesa atzina, ka tas nav saderīgs ar ES Līgumiem un Hartu (skatīt [Atzinumu 2/13](#)).

Taču tas, ka ES pašlaik nav ECTK līgumslēdzēja puse, nenozīmē, ka konvencijai nav juridiskas nozīmes saskaņā ar ES tiesību aktiem. Pašlaik ECTK (un Strasbūras tiesas judikatūrai, saskaņā ar ko tā tiek interpretēta) ir divas funkcijas:

tā tiek uzskatīta par minimālo aizsardzības standartu attiecībā uz Hartu, kuras 52. panta 3. punktā ir noteikts, ka "ciktāl Hartā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā minētajā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Šis noteikums neliedz Savienības tiesībās paredzēt plašāku aizsardzību" (plašāka informācija par šo aspektu pieejama [III daļas 5.1. punktā](#));

saskaņā ar LES 6. panta 3. punktu ECTK un Strasbūras tiesas judikatūru var izmantot pamattiesību aizsardzības nolūkā kā vispārējos ES tiesību principus (skatīt [2.3. punktu](#)).

3. ES pamattiesību funkcijas

ES iestādēm un struktūrām (neatkarīgi no to oficiālā nosaukuma: aģentūras, biroji utt.) ir jāievēro ES pamattiesības un, veicot savu darbu, jāsekmē to efektīva piemērošana. To pieņemtajiem aktiem ir jāatbilst pamattiesību aizsardzības prasībām.

Arī ES dalībvalstīm ir jāievēro ES pamattiesības un jāveicina to piemērošana, taču tikai tad, ja tās rīkojas ES tiesību aktu ietvaros (skatīt [II daļas 3. punktu](#)). Tādējādi attiecībā uz ES aktiem pamattiesībām ir divas galvenās funkcijas.

Pirmkārt, tas ir *interpretēšanas pamats*. ES akti ir jāinterpretē, ņemot vērā ES pamattiesības, un, ja ES akti ir interpretējami atšķirīgi, priekšroka ir jādod interpretācijai, kas visvairāk atbilst ES pamattiesībām.

Piemēram, [lietā C-131/12 Google Spain](#) Tiesa interpretēja Direktīvu 95/46/EK par personu aizsardzību attiecībā uz personas datu apstrādi un šādu datu brīvu apriti saskaņā ar ES hartas 7. un 8. pantu par tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību un personas datu aizsardzību. Lai arī direktīvā nav skaidra noteikuma, Tiesa nolēma, ka tas ir jāinterpretē kā apstiprinājums "tiesībām tikt aizmirstam": personas tiesības pieprasīt meklētājprogrammas pakalpojumu sniedzējam dzēst ar viņu saistīto informāciju.

Otrkārt, ES pamattiesības ir *spēkā esības pamats*. ES akts, kas neatbilst ES pamattiesībām un ko nav iespējams interpretēt saskaņā ar tām, nav spēkā un var tikt atcelts tiesību akta atcelšanas prasības ietvaros Tiesā vai Vispārējā tiesā vai pasludināts par spēkā neesošu ar Tiesas prejudiciālu nolēmumu (skatīt [4. punktu](#)).

Piemēram, [lietā C-293/12 Digital Rights Ireland](#) Tiesa atzina Direktīvu 2006/24/EK par datu saglabāšanu par spēkā neesošu, jo tās noteikumos nebija paredzēti pietiekami aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu, ka personas dati tiek apstrādāti saskaņā ar Hartas 7. un 8. pantu.

ES pamattiesības ir arī *saderības pamats valstu tiesību normām, kas ietilpst ES tiesību aktu darbības jomā*. Tās ir jāinterpretē saskaņā ar ES pamattiesībām. Ja rodas pretruna, ko nevar atrisināt interpretācijas ceļā, valsts likumdevēja iestāde var atcelt vai grozīt valsts tiesību normu. Turklāt, ja attiecīgās ES pamattiesības atbilst tiesas iedarbības prasībām, valsts tiesas un administratīvās iestādes var piemērot attiecīgās tiesības un nepiemērot pretrunīgo valsts tiesību normu. Tām nav jāgaida, līdz valsts likumdevēja iestāde oficiāli grozīs esošos tiesību aktus (plašāku informāciju par šo aspektu skatīt [III daļas 7. punktā](#)).

4. Personām pieejamie tiesiskie līdzekļi savu ES pamattiesību aizsardzības nodrošināšanai

Dažādas tiesas un ārpustiesas struktūras piedāvā dažādus līdzekļus un mehānismus, ar kuriem panākt atbilstīgu aizsardzību, ja tiek pārkāptas ES pamattiesības.

Pamattiesību tiesisko aizsardzību saskaņā ar Hartu nodrošina Eiropas Savienības Tiesa Luksemburgā un dalībvalstu tiesas.

Ja **pamattiesību pārkāpums izriet no** ES pasākuma, aktu, kura rezultātā noticis pārkāpums, var atcelt tikai Tiesa. Ir divi veidi, kā pieprasīt Tiesai izvērtēt Hartas saderību ar ES pasākumu:

prasība atcelt tiesību aktu tiesā, kurai ir kompetence izskatīt fizisku personu iesniegtas prasības atcelt tiesību aktu; vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko iesniedz valsts tiesu iestāde.

Šie divi prasību veidi nav savstarpēji aizstājami: tiem piemēro atšķirīgas prasības un procesuālos noteikumus.

Piemēram, saskaņā ar [LESD 263. panta 4. punktu](#) prasībām atcelt tiesību aktu piemēro laika ierobežojumu. Turklāt prasības iesniedzējam ir jāapliecina tieša, individuāla interese apstrīdamā pasākuma atcelšanā, lai šādā veidā pieprasītu tiesisko aizsardzību. Noteikumi, ar kuriem regulē šo aspektu, ko dēvē par nemainīgiem noteikumiem, ir ļoti stingri, un personām nereti ir grūti iesniegt lietu tieši ES tiesās.

Turpretī, iesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, laika ierobežojuma nav, taču Tiesā šādus lūgumus var iesniegt tikai valstu tiesas (skatīt [LESD 267. pantu](#)). Tāpēc, lai šādu lūgumu iesniegtu, tiesvedībai ir jānotiek tās valsts līmenī, uz kuru attiecas iespējamais ES pamattiesību pārkāpums ES aktā (vai valsts pasākums, ar kuru tiek īstenoti ES tiesību akti). Jebkura valsts mēroga tiesvedībā iesaistītā puse var lūgt valsts tiesu nodot lietu izskatīšanai Tiesā, taču gala lēmumu pieņem valsts tiesa (kas var iesniegt lūgumu arī pēc savas iniciatīvas).

Ja **pamattiesību pārkāpums izriet no valsts īstenota tiesiska pasākuma, valsts tiesu galvenais pienākums ir nodrošināt personu aizsardzību** (kompetentā tiesu iestāde ir jāizraugās starp attiecīgās dalībvalsts tiesām saskaņā ar valsts noteikumiem par jurisdikcijas piešķiršanu).

Vispirms valsts tiesai ir jānosaka, vai jautājums atbilst ES pamattiesību piemērošanas jomai vai arī ir saistīts tikai ar valsts pamattiesībām. Ja ir piemērojamas ES pamattiesības (skatīt [II daļas 1.–3. punktu](#)), valsts tiesai ir jānodrošina saskaņā ar tām sniegtā aizsardzība. **Šaubu gadījumā** valsts tiesa var iesniegt Tiesā **lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu** attiecībā uz ES tiesību aktu interpretāciju.

Atbilstošākās procedūras izvēle ne vienmēr ir viegls uzdevums, un šeit var noderēt kvalificēta jurista padoms: daži norādījumi šajā sakarā ir sniegti [III daļas 2. punktā](#). Lai puses un to pilnvarotie pārstāvji labāk izprastu noteikumus, ar kuriem regulē iepriekš minētās procedūras, Tiesa ir izstrādājusi **Praktiskus norādījumus** lietas dalībniekiem par Tiesā iesniegtajām lietām. Tiesa ir izstrādājusi arī **leteikumus valsts tiesām saistībā ar prejudiciālās tiesvedības ierosināšanu**, kuros sniegti norādījumi par to, vai ir lietderīgi iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, un praktisku informāciju attiecībā uz šāda lūguma formu un sekām.

5. Personām pieejamie ārpustiesas līdzekļi savu ES pamattiesību aizsardzības nodrošināšanai

Problēmas saistībā ar ES pamattiesību aizsardzību var risināt, izmantojot arī ārpustiesas kanālus.

ES iestāžu, struktūru, biroju un aģentūru pamattiesību pārkāpumi

Sūdzība Eiropas ombudam: tiesības vērsties pie [Eiropas ombuda](#), kas pašas par sevi ir pamattiesības (paredzētas ES hartas 44. pantā), ļauj ES pilsoņiem un Savienības iedzīvotājiem iesniegt sūdzības par ES iestāžu, struktūru un aģentūru pieļautām administratīvām kļūmēm, izņemot kļūmes, ko, pildot tiesu iestādes pienākumus, pieļāvusi Eiropas Savienības Tiesa.

Sūdzība Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājam: ikviena persona, kura uzskata, ka ES iestāde, struktūra, birojs vai aģentūra, apstrādājot ar to saistītos datus, ir pārkāpusi personas tiesības, var iesniegt sūdzību Eiropas Datu aizsardzības uzraudzītājam, izmantojot [sūdzības iesniegšanas veidlapu](#).

Dalībvalsts pamattiesību pārkāpumi.

Sūdzība Eiropas Komisijai par valstu iestāžu pamattiesību pārkāpumiem (ja tās ir darbojušās ES tiesību aktu ietvaros: skatīt [II daļas 1.–3. punktu](#)). Detalizēta informācija par to, kā iesniegt sūdzību un kā Komisija to izskatīs, ir pieejama [šeit](#).

Lūgumraksts Eiropas Parlamentam: tiesības iesniegt lūgumrakstu, kas pašas par sevi ir pamattiesības (paredzētas ES hartas 44. pantā), ļauj ES pilsoņiem un Savienības iedzīvotājiem vērst Eiropas Parlamenta uzmanību uz jautājumiem, kas ietilpst Savienības kompetencē un ir tieši saistīti ar lūgumraksta iesniedzēju. Plašāka informācija par tiesībām iesniegt lūgumrakstu pieejama [šeit](#).

[Eiropas Parlamenta Lūgumrakstu portālā](#) ir iespējams iesniegt jaunu lūgumrakstu vai papildināt esošo.

Lapa atjaunināta: 15/12/2020

Šo lapu uztur Eiropas Komisija. Informācija šajā tīmekļa vietnē nav uzskatāma par Eiropas Komisijas oficiālo nostāju. Komisija neuzņemas nekādu atbildību vai saistības attiecībā uz informāciju vai datiem, kas ietverti vai izmantoti šajā dokumentā. Autortiesību noteikumus Eiropas tīmekļa vietnēs lūdzu skatīt juridiskajā paziņojumā.